

Ekonomiczny Uniwersytet Dziecięcy

Empatyczna komunikacja w rodzinie

Monika Frąckowiak

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Data: 27.04.2021 r.

SGH
Szkoła Główna
Handlowa
w Warszawie

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

1

Od czego zacząć?

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

2

Od czego zacząć?

Rodzina jest najważniejszym miejscem, w którym dzieci od małego uczą się przez naśladowictwo **co mówić** i **jak mówić**. A od kogo? Od rodziców i dorosłych, z którymi mają najwięcej kontaktu, czyli również dziadków i opiekunek oraz w szkole.

Modelowanie, czyli **uczenie się** od innych ludzi **przez obserwację** następuje u Twojego dziecka nie tylko w sferze zachowań w różnych sytuacjach lecz także jest bardzo **widoczne w sferze językowej**.

„Mocne rodziny podkreślają, że dobra komunikacja nie koniecznie się po prostu „zdarza”; zwykle wymaga ona czasu i praktyki” – Nick Stinnett i John DeFrain

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

3

Empatia...

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=hxiCmFFZmvs>

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

4

Empatia - co to jest?

Empatia – zdolność odczuwania stanów psychicznych innych osób (empatia emocjonalna), umiejętność przyjęcia ich sposobu myślenia, spojrzenia z ich perspektywy na rzeczywistość (empatia poznawcza).

Empatia to odczuwanie z innymi ludźmi.

Empatia paliwo bliskości.

Empatia to wrażliwy wybór ponieważ, aby nawiązać więź z drugim człowiekiem w pierwszej kolejności muszę połączyć się z częścią mnie, która zna to uczucie.

Źródło: Słownik języka polskiego PWN,
Bene Brown o empatii - <https://www.youtube.com/watch?v=f6HGHRiefdU>

5

Empatia

Cztery atrybuty empatii:

- Przyjmowanie perspektywy
- Powstrzymanie się od oceny
- Rozpoznanie emocji innych
- Zakomunikowanie

Źródło: Bene Brown o empatii - <https://www.youtube.com/watch?v=f6HGHRiefdU>

6

Komunikacja - co słyszymy?

Słowne odpowiedzi, wypowiedzi zawierają więcej niż jedno znaczenie komunikat.

Przykład:

Dziecko: *Nie znoszę szkoły!*

Rodzic: *Ach kiedyś wszyscy narzekaliśmy na szkołę, kiedyś z tego wyrośniesz...*

Dziecko może usłyszeć/wywnioskować:

- "Uważasz, że moje odczucia są niezbyt ważne"
- "mam poczucie, że to szkoła jest winna, ale ja"
- "Więc nie bierzesz mnie bardzo poważnie"
- "wydaje się, że jest Ci obojętne co ja czuję"

Kiedy mówimy do dziecka, często mówimy jednocześnie o dziecku. Każda rozmowa to budowanie gmachu wzajemnych stosunków, relacji. Stopniowo powstaje obraz jak widzimy dziecko jako osobę...

Na podstawie Thomasa Gordona "Wychowanie bez porażek"

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

7

Komunikacja - czego unikać?

"Typowa dwunastka" - Błędy komunikacyjne

- 1) **Pouczanie, robienie wykładu:** „Zostało ci 10 dni do egzaminu. Musisz coś zrobić”.
- 2) **Moralizowanie, głoszenie kazań:** „Wiesz dobrze, że twoim zadaniem jest nauka. Każdy w Twoim wieku musi chodzić do szkoły”.
- 3) **Doradzanie, sugerowanie, proponowanie rozwiązań:** „Musisz lepiej zorganizować sobie dzień. Musisz ograniczyć inne rzeczy i dłużej siedzieć nad książką”.
- 4) **Nakazywanie, komenderowanie, polecanie** „Przestań się użalać i weź się do”
- 5) **Osądzanie, krytykowanie, dezaprobata** „Jesteś po prostu leniwy. Lubisz odkładać wszystko na ostatnią chwilę”
- 6) **Wypytywanie, krzyżowy ogień pytań** „Czy uważasz, że zadanie jest za trudne? Ile czasu mu już poświęciłeś? Ile godzin dziennie na to poświęcasz?”

Na podstawie Thomasa Gordona "Wychowanie bez porażek"

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

8

Komunikacja - czego unikać?

"Typowa dwunastka" - Błędy komunikacyjne

- 7) **Interpretowanie, analizowanie, diagnozowanie** „Starasz się po prostu wykręcić od wykonania tego zadania. Za dużo kombinujesz”
- 8) **Ostrzeżenie, groźba** „Jeżeli nie poprawisz ocen, nie masz co marzyć o lpadzie”
- 9) **Obrzucanie wyzwiskami, wyśmiewanie, ośmieszanie** „Zachowujesz się jak małe dziecko. To śmieszne, co wymyślasz. Nie bądź taką beksą”
- 10) **Chwalenie, aprobowanie:** „Jesteś naprawdę bardzo zdolnym uczniem. Jestem pewien, że jakoś dasz sobie z tym radę”
- 11) **Uspokajanie, okazywanie współczucia, pocieszenie:** „Daj spokój. Nie jesteś jedyny, który to przeżywa. Ja miałem takie same problemy w Twoim wieku”
- 12) **Odwracanie uwagi, dowcipkowanie, zabawianie:** „Oj, nie przesadzaj. Porozmawiajmy o czymś przyjemniejszym. Ktoś wstał dziś lewą nogą”

Na podstawie Thomasa Gordona "Wychowanie bez porażek"

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

9

FUKO metoda komunikacji:

Fakty-odwoływać się do nich, do zachowania, a nie do osoby

Uczucia-własne, wyrażone w sposób łagodny, ale stanowczy. *Informacja o uczuciach i potrzebach (ustosunkowanie)*

Konsekwencje-nazwij konsekwencje jakie dane zachowanie niesie dla Ciebie

Oczekiwania-konkretne wraz z komunikatem wspierającym.
Prośba o inne zachowanie

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

10

	<p>SPRECYZUJ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Używaj precyzyjnego języka • Mów o zachowaniu, a nie o jego interpretacji • Odnosź się do faktów • Kontroluj własne emocje
	<p>POZYTYWY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaczynaj od pozytywnych informacji • Znajdź przynajmniej 3-4 wartościowe zachowania • Mów „<i>podobało mi się</i>”, „<i>dobrze zrobiłeś</i>...”
	<p>I</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pomiedzy „<i>+</i>” i „<i>-</i>”, nigdy nie używaj słowa „<i>ALE</i>” • Zamiast <i>ALE</i> mów: „<i>jednocześnie</i>” • „<i>To, co mi się nie podobało...</i>”, „<i>To, co powinieneś poprawić...</i>”
	<p>NEGATYWY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nazwyj negatywne zachowania bez „<i>skrowania</i>” • Wskaż maksymalnie 3 negatywy – nad większą ilością nie da się pracować jednocześnie
	<p>KONSEKWENCJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wskaż konsekwencje negatywnych zachowań • Mów: „<i>efekt był taki, że...</i>”, „<i>to co powiedziałeś spowodowało...</i>”
	<p>ALTERNATYWY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaproponuj lepszy sposób wykonania zadania • Mów „<i>proponuję...</i>”, „<i>następnym razem...</i>”

<https://www.westhill.pl/inspiracje/model-spinka/>

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

11

Informacja zwrotna - rozmowa

- **ogólne wrażenie**(podkreślamy pozytywwy)
- wskazanie **dobrych elementów**(konkrety)
- wskazanie, co **wymaga poprawy**(konkrety)
- wskazanie, w **jaki sposób można to poprawić**
- wskazanie, w jakim kierunku można pracować dalej (co jest mocną stroną, **co warto rozwijać**)

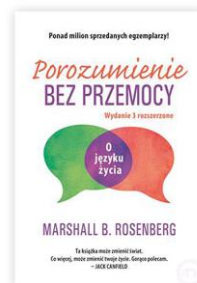
EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

12

Empatyczna komunikacja

(ang. Nonviolent Communication, NVC) czyli jak odnaleźć swoje potrzeby

W życiu szukamy współczucia, przepływu między sobą a innymi ludźmi, opartego na wzajemnym dawaniu z serca.
Marshall B. Rosenberg

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

13

Empatyczna komunikacja

Jak działa NVC w praktyce?

NVC jest formą komunikacji, na który składają się dwie główne fazy:

- empatia – wysłuchanie rozmówcy z głębokim współczuciem
- szczere wyrażenie siebie.

Główne założenia:

- Dialog
- Zaufanie
- Uwzględnianie potrzeby
- Współpraca
- Szacunek

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

14

Empatyczna komunikacja

(ang. Nonviolent Communication, NVC) czyli jak odnaleźć swoje potrzeby

Krok 1 OBSERWACJA spostrzeżenia (pozbawione własnych osądów i interpretacji),	VS	OCENY
Krok 2 UCZUCIE uczucia (emocje odseparowane od myśli)	VS	MYŚLI
Krok 3 POTRZEBY	VS	STRATEGIE
Krok 4 PROŚBY (konkretne, wykonalne, wyrażone pozytywnie, sprawdzane tu i teraz).	VS	ŻĄDANIA

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

15

Empatyczna komunikacja

LISTA UCZUĆ

GDY NASZE POTRZEBY SĄ ZASPOKOJONE

Pełen energii, pełen weny, pełen życia, pobudzony, ożywiony, zelektryzowany, rozbudzony, uszczęśliwiony, uszczęśliwiony, pełen pasji

Komfort zaspokojony, uszczęśliwiony, rozluźniony, bezpieczny, bez troski

Wypoczęty, odciążony, energiczny, pobudzony, zrelaksowany, silny, pogodny, swobodny, pełen błogości

Zainteresowany, zaciekawiony, podniecony, podniecony, zafascynowany, zainteresowany, zaintrygowany, zainsprowany, zachęcony

Zadowolony, szczęśliwy, pełen nadziei, zachwycony, wdzięczny, radosny, spełniony, pełen optymizmu, dumny

Spokojny, uszczęśliwiony, wyzyczny, zrelaksowany

Kochający, w kontakcie, otwarty, czuły, przyjazny

Wesoły, śmiały, żywy, zainspirowany, chętny do zabawy, rozbawiony, rozradowany, pełen energii

Wdzięczny, doceniający, szczęśliwy, zadowolony, zainspirowany, wzruszony, zachwycony, rozdziwiony, pokrzepiony, rozpromieniony, poruszony

GDY NASZE POTRZEBY NIE SĄ ZASPOKOJONE

Bez energii, apatyczny, markotny, odrętwiały, okłapanie, osowiały, ostepiały, przybity, przygaszony

Dyskomfort, zaniepokojony, zryflowany, zewstydzony, zakłopotany, skostniony, speszony, apatyczny, śpiący, strapiiony, zmieszany, zakłopotany, zażenowany

Zmęczony, wyczerpany, śpiący, ostepiały, słaby, przyłoczony

Niezainteresowany, zmęczony, pusty

Niezadowolony, nieszczęśliwy, rozczarowany, ostepiały, osamotniony

Nerwowy, zmartwiony, zmieszany, napięty, podenerwowany, poruszony

Wiekliki, zły, zryflowany, sfrustrowany, podrażniony, rozdrgany, rozdzony

Rozsierdzony, zagłębiony, wzburzony

Zasmucony, zatroskany, przygnębiony, załamany, zmartwiony, zafrasowany

Rozgorączony, rozczarowany, zgorzkniały, zaskoczony, zawiedziony

Przestraszony, pełen obaw, wstydliwy, zaskoczony, zmartwiony, przerażony, spłakany, zaniepokojony, zatrwożony, roztrzęsiony

Nasze uczucia to drogowskazy do potrzeb, czyli do cennych kawałków życia w nas.

NVC Lab.pl
Laboratorium Porozumienia
bez Przemocy

Źródło: <https://nvclab.pl/>

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

16

Empatyczna komunikacja

LISTA POTRZEZ

<h4 style="margin: 0;">POTRZEBY FIZYCZNE</h4> <ul style="list-style-type: none"> • Powietrza • Wody • Schronienia • Ruchu • Odpoczynku • Śniegu • Wyrażenia swojej seksualności • Dotyku • Bezpieczeństwa fizycznego 	<h4 style="margin: 0;">ZWIĄZKU Z INNYMI LUDZMI</h4> <ul style="list-style-type: none"> • Przyczyniania się do wzbogacania życia • Informacji zewnętrznej, czyż może dobitania przyczyni się do wzbogacania życia • Pomocności • Wspierania • Współnoty • Kontakt z innymi • Towarzystwa • Błaskotki • Dzielenia się smutkami i radościami, talentami i zdolnościami • Wiedzi • Uwagi, bycia widzianym pod uwagę • Bezpieczeństwa emocjonalnego • Szacunku • Empatii • Współzależności • Szacunku • Równych szans • Bycia widzianym • Zrozumienia i bycia zrozumianym • Zaufania • Ciepła • Oczuły • Miękkoci • Intrymności • Siły grupowej • Współpracy • Wzajemności
---	--

<h4 style="margin: 0;">AUTONOMII</h4> <ul style="list-style-type: none"> • Wybierania własnych planów, celów i marzeń, wartości • Wybierania własnej drogi prowadzącej do ich realizacji • Wolności • Przeważenia • Spontanności • Niezależności 	<h4 style="margin: 0;">KONTAKTU Z SAMYM SOBĄ</h4> <ul style="list-style-type: none"> • Autentyczności • Wyzwania • Uczenia się • Jasności • Świadomości • Kompetencji • Kreatywności • Integralności • Samonowocju wzrostu • Autokreacji/ wyrażania "własnego ja" • Poczuła własnej wartości • Samokrepcacji • Szacunku dla siebie • Osiągnięć • Prywatności • Samego • Poczuła sprawczości i wpływu na swoje życie • Ciekoci jednostki • Spójności • Radości • Stymulacji, pobudzenia • Zaufania • Świeżowania zaspokojonych potrzeb, spełnionych marzeń, planów i opłakiwania niezaspokojonych • Celu
--	---

<h4 style="margin: 0;">RADOŚCI ŻYCIA</h4> <ul style="list-style-type: none"> • Zabawy • Radości • Latwości • Przygody • Różnorodności/ urzmalenia • Inspiracji • Prostoty • Dobrostanu fizycznego/ emocjonalnego • Komfortu/ wygody • Nadziei 	<h4 style="margin: 0;">ZWIĄZKU ZE ŚWIATEM</h4> <ul style="list-style-type: none"> • Piękna • Kontakt z przyrodą • Harmonii • Porządku • Spójności • Pokoju
---	--

NVC Lab.pl
Laboratorium Porozumienia bez Przemocy

Źródło: <https://nvclab.pl/>

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

17

Empatyczna komunikacja

			
radość	zdziwienie	smutek	złość

Źródło: bing.com

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

18

Empatyczna komunikacja

„Zabójcy” Empatii – przykłady:

- Pouczanie
- Ocenianie
- Korygowanie
- Moralizowanie
- Porównywanie do siebie lub innych
- Szukanie winnych
- Przekonywanie
- Licytowanie się
- Odwracanie uwagi
- Ironia
- Cynizm

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

19

Inspiracje

- **Porozumienie bez przemocy. O języku życia.**
Marshall B. Rosenberg
- **Strona internetowa - <https://nvclab.pl/>**

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

20

Inspiracje

- **Dogadać się z dzieckiem. Porozumienie bez przemocy - ćwiczenia dla Rodziców.**
Joanna Berent, Magdalena Sendor
- **Dogadać się z nastolatkiem. Dojrzałość i szacunek w relacji.**
Joanna Berent, Agnieszka Kozak

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

21

Inspiracje

- **Przyjaciele żyrafy. Bajki o empatii.**
Aneta Ryczyńska, Joanna Berendt, Ewa Beniak-Haremska
- **Blog**
<http://przyjacielezyrafy.blogspot.com/p/ksiazka-bajki-empatyczne.html>
- **Marzenia się spełniają - z cyklu "Bajki o empatii"**
<https://www.youtube.com/watch?v=YSU7pk91P60&list=WL&index=19>

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

22

Inspiracje

- **Jak budować relacje z dzieckiem?**
DROGA do porozumienia bez przemocy. Emilia Kulpa-Nowak

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

23

Inspiracje - gdzie mogę się szkolić jako rodzic?

- **Szkolenia dla rodziców i przedstawicieli rad rodziców:**

<https://kursy.wcies.edu.pl/pl/Szkolenia-dla-rodzicow-i-przedstawicieli-rad-rodzicow>

The screenshot shows the website for WCIĘS (Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń). The page is titled 'Szkolenia dla rodziców i przedstawicieli rad rodziców'. It lists three courses:

- Rodzice na 0+ - Jak zadbać o rozwój swoich dzieci? Wzrost w szkole - spotkanie edukacyjną 300 minut.** Termin: 27 kwietnia 2021. Lista rozprawa. [więcej >](#) [Początek za dzisiaj](#)
- Rodzice 3.0. Bezpieczny start - przedsiębiorstwa i nowa technologia.** Termin: 04 maja 2021. Lista rozprawa. [więcej >](#) [Początek za 7 dni](#)
- Psychologia. Nastolatek a depresja.** Termin: 11 maja 2021. Lista rozprawa. [więcej >](#) [Początek za 14 dni](#)

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

24

Inspiracje

Główne koncepcje i umiejętności kształcone w modelu:

- trzy style wychowania: autorytarny, permisywny, demokratyczny
- nacisk położony jest na naukę stylu demokratycznego
- nie wykorzystuje się siły; potrzeby dorosłych i dzieci są tu równie ważne; konflikty rozwiązywane są tak, by zaspokojone zostały potrzeby obu stron
- **trening jest niezbędny do opanowania każdej nowej umiejętności**
- **definicja zachowania w oparciu o obserwacje bez ocenia, interpretacji czy obwiniania**
- rozpoznawanie strony/osoby, która „ma problem”
- akceptacja dziecka takiego jakim ono jest
- akceptacja demonstrowana poprzez podstawowe i aktywne słuchanie
- 12 blokad komunikacyjnych
- termin „złe zachowanie” jest językiem siły
- szczerze, adekwatne wyrażanie prawdziwych uczuć bez obwiniania
- złość i to co się za nią kryje
- komunikat JA zamiast komunikat TY
- sposoby radzenia sobie z oporem wobec komunikatu JA
- ....

Polskie Centrum Edukacji GORDONA

https://gordon.edu.pl/model_gordona

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

25

Inspiracje

Filary pedagogiki Jespera Juula

RÓWNA GODNOŚĆ DOROSŁYCH I DZIECI

Każdy człowiek, bez względu na wiek, zasługuje na empatyczne i poważne traktowanie swoich potrzeb i uczuć. W relacji z dorosłym dzieckiem jest podmiotem, a nie przedmiotem, a relacja ta jest dwukierunkową, równocześnie wzajemnie się od rodzica i rodzic od dziecka).

AUTENTYCZNOŚĆ

Bycie człowiekiem z krwi i kości, ze słabościami i gorzкими momentami. Reagowanie z wewnątrz i nie udawanie nikogo ani niczego. Odbicie o granice swojej i dziecka.

JĘZYK OSOBISTY

Dzieci (choć pamięć swoich rodziców, a nie odgrywane przez nich role (matki i ojca). Aby relacja mogła być autentyczna, potrzebny jest język, który wypływa z serca, jest prosty i informuje o uczuciach, potrzebach i wartościach. Proszym się w zerkniętych typach: lubię/nie lubię, chcę/nie chcę.

INTEGRALNOŚĆ

Czyli wszystko, co należy do mnie ciała, przeszłości, teraźniejszości, myśli, uczucia, wrażeń, potrzeby, pragnienia – wszystko, kim jestem. Wszystko to, czym ja jestem i dorosły, jest w porządku. Integralność człowieka należy do niego i należy je respektować. Naruszenie integralności jest nadużyciem, które krzywdzi i osłabia.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ OSOBISTA

Dorosły bierze odpowiedzialność za swoje czyny i emocje. Podchodzi dojrzałe do swoich problemów, akceptuje błędy i szuka rozwiązań. Nie przetrzuca odpowiedzialności na dziecko ani osoby trzeciej.

PRZYWÓDZTWO DOROSŁYCH

Dzieci potrzebują przywódców, bo mają za mało doświadczonego życia i nie potrafią zadbać o swoje potrzeby. Dorosli są empatycznymi przewodnikami, którzy wprowadzają dzieci w świat, dbając o nie i wspierając.

www.bezkarinagrodl.pl

*Mów od serca, używając rozumu.
Jesper Juul
Problemy to fakty, do których odnosimy się w problematyczny sposób*

10 cytatów z Jespera Juula

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

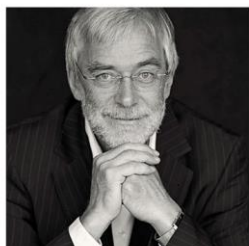
WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

26

Inspiracje

„Trawa nie rośnie szybciej, gdy się za nią ciągnie.”

prof. Gerald Hüther

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

27

Inspiracje

Michał Zawadka

<https://www.facebook.com/MichZawadka>

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

28

RODZIC

MISJA SPECJALNA
warunki powodzenia misji

- kochaj bezwarunkowo
- słuchaj uważnie
- dawaj przykład
- doceniaj, nie oceniaj
- nie zawstydzaj
- szanuj
- wspieraj, nie wyręczaj
- pozwalaj na błędy
- rozmawiaj bez tabu
- przytulaj bez umiaru :)

 MICHAŁ ZAWADKA
<https://www.facebook.com/MichZawadka>

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

29

Dziękuję za uwagę
Monika Frąckowiak

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

30